

TROLDSPJLET

Meddelelsesblad for Karin Michaëlis Selskabet. nr. 18 af 11. maj 2010.

Indholdsfortegnelse:

1. Redaktionelle bemærkninger.
2. Årsmøde i selskabet.
3. "Ordets Dag" i Randers.

På indeværende tidspunkt har alle medlemmer af selskabet og andre interesserede modtaget brev vedlagt indbetalingskupon med henblik på fortsat/genoptaget medlemskab.

Vi håber på at mange fortsat vil støtte selskabet. Jeg synes det tegner til et godt år. Men litterære selskaber er ikke lette at opretholde. Det kan forekomme beskedent med vores aktiviteter og vores blad. Alligevel liller vi pænt i det felt man lidt "sportsligt" kunne kalde "hækkeløb for litterære selskaber". Sagen er jo at litterære selskaber aldrig bliver store folkelige foreninger. Så det er i al beskedenhed at vi beder dig om at forny dit medlemskab – ud fra den simple betragtning, at det er bedre af være lille blandt de store end slet ikke være. Og vi skammer os slet ikke over at være bare lidt eksklusive....

Henning Høeg Hansen.

Årsmøde i "Karin Michaëlis Selskabet" den 20.3. 2010.

Årsmødet blev indledt med et kortere styrelsesmøde, hvor vi bl.a. konstaterede, at Beth Juncker og Angela Huemer efter flere henvendelser må betragtes som værende udtrådte af bestyrelsen.

Inga-Britt Olsen meddeler, at Karin Bang er ked af den korte frist, indkaldelsen er sket med (de tre uger er dog overholdt!). Det oplystes i øvrigt, at Karin Bang skriver på biografi om Peter Nansen, der også inddrager hans relation til Karin Michaëlis.

Keld Sørensen lover at opbevare protokol over tidligere styrelses- og årsmøder, at fortsætte den på den ene eller den anden måde samt at overtage protokolførerjobbet fremover.

Arbejdet med de 12 kvindeportrætter og ”Tro mod sig selv” drøftes; (et manuskript, som hidtil har ligget upåagtet på Det kgl., men som Henning Høeg Hansen har aktualiseret, således at vi nu har adgang til det digitalt. Manuskriptet er – mere eller mindre – en dansk udgave af ”Die grosse Beichte”. Målet med arbejdet er ikke entydigt defineret endnu, men under alle omstændigheder vil vi gerne nå til, at manuskriptet bliver alment tilgængeligt – som ”Den farlige Alder” - i en digital udgave – en del håndskriftsider skal tydes, rettelser skal registreres mv.). Henning høster megen anerkendelse for sit enorme arbejde for selskabet – også i denne sammenhæng.

Karen Klitgaard Povlsen orienterer om billedkunstnerprojektet ”Love Alley”, hvor hun er konsulent på Sine Bangs del af projektet - ét af Karin Michaëlis’ huse til flygtninge fra nazismen – med navne, historier.

Navnlig til beskæftigelse med disse projekter planlægges styrelsesmøder til 27.5. på Thurø hos Inga-Britt og i Århus hos Karen Klitgaard den 9.8.

Efter styrelsesmødet kunne Inga-Britt byde velkommen til en lille, men interesseret, veloplagt og KM-kompetent forsamling, og årsmødet kunne indledes med det faglige: Karen Klitgaard med en nærlæsning af ”Den farlige Alder” og Keld Sørensen med romanens sammenhæng med forfatter-skabet i øvrigt.

Årsmødet:

1. Paul Opstrup vælges som årsmødets dirigent og erklærer mødet lovligt indvarslet (jf. ovenfor). Han glæder sig over, at mødet holdes på selve Karin Michaëlis’ fødselsdag og at 100året for bogens udgivelse kan fejres med de to indlæg nævnt ovenfor.

(Keld Sørensen vælges til referent, se også ovenfor)

2. Inga-Britt Olsen kan fremlægge en fyldig skriftlig beretning, samt et faktapapir med punktopstilling af selskabets aktiviteter:

Medlemsaktiviteter: ekskursion til Randers, Birgitte Bruun oplæsning fra ”Hjertets Vagabond”.

Medlemsbladet: tre numre af Troldspejlet, ”Den farlige Alder”.

Styrelsesmøder: tre møder

Styrelsesmedlemmers engagement i Store Bogdag på Hald Hovedgård, litterære selskabers årsmøde, nordisk konference på Biskop Arnö, oplæsning af KM på Henrik Ibsen Museet, foredragsvirksomhed.

Kontakt til forskere, som arbejder med KM: Karin Bang (ovenfor), doktorand Davide Finco, Genua arbejder med KMs betydning for italiensk børnelitteratur, ligesom Anna Wegener, tidl. Firenze, nu ph.d.-studerende på Københavns Universitet arbejder med receptionen af KM i Italien. Merete von Eyben har fået et arbejdslegat til KM-studier

Hjemmesiden: Tak til Sine Bang og Solveig Czeskleba-Dupont

Kontakt til formidlere uden for styrelsen: Bodil Steensen-Leth, Hanne Meyer, Aase Skotte Møller.

Fremtidige aktiviteter: Om udgivelse(r) se ovenfor. Keld Sørensen fortæller om Ordets Dag i Randers den 6.11. 2010, hvor der skal uddeles en Karin Michaëlis-pris på 10.000 kr., afsløres en mindeplade for KM, udgives et hæfte med et par tekster fra (de utrykte) ”Provinsbogen” og ”Randersbogen”. www.Orddag.dk. Arbejde med en registrant over artikler, bøger om KM og hendes forfatterskab fortsættes.

Paul Opstrup giver styrelsen ros for aktiviteterne og tilbyder i anledning af udgivelsesplanerne at arbejde med spørgsmålet om ophavsrettigheder: er der arvinger, som kunne tænkes at reagere anderledes end at klappe i hænderne over eventuelle udgivelser? Forsamlingen tager med tak imod Paul tilbud.

Beretningen blev enstemmigt godkendt.

3. Henning Høeg Hansen forelægger årsregnskabet, som godkendes enstemmigt. Vi er 23 betalende medlemmer, så det er et lille budget. Det løber rundt fordi styrelsesmedlemmer dækker udgifter selv til kontorhold, rejseudgifter til møder, fortæring. HHH nævner bl.a. sine portoudgifter, når han forsyner interesserede med materialer. Det er uholdbart i længden. Når man skal hverve nye medlemmer, kan man ikke argumentere med medlemsfordele: alle kan jo benytte hjemmesiden og komme til medlemsmøder. Argumentet skal være: Støt det arbejde, som selskabet præsterer for KMs placering i ånds- og litteraturhistorien.

4. Der er ikke indkommet forslag

5. Valg af medlemmer til styrelsen (se også ovenfor). Det er sådan, at 5 af 7 medlemmer vælges for 5 år. Disse fem udpeger de sidste 2 for 3 år. Valgt er: Merete von Eyben (2006), Henning Høeg Hansen (2006), Solveig Czeskleba-Dupont (2006), Karen Klitgaard Povlsen (2007), Ingrid Christensen (2009). Inga-Britt Olsen er valgt af kernetropperne og genvælges ligesom Keld Sørensen vælges på denne måde. Birgit S. Nielsen genvælges som suppleant, og Jette Walter Birch nyvælges. Styrelsen konstituerer sig på første møde, men som det også ses ovenfor, er der på forventet efterbevilling konstitueret en protokolfører, ligesom omvæltninger i styrelsesgruppen formentlig ikke er lige oppe over.

6. Paul Opstrup lader sig med applaus genvælge som revisor.

7. Årskontingentet fastsættes til 150 kr. for en enkeltperson, 200 kr. for et par.

8. Fremtidige planer, initiativer fremgår af fremstillingen ovenfor.

9. Eventuelt. Paul Opstrup gør opmærksom på litteraufestivalen ”København læser Klassikere”, som et oplagt forum for selskabet. Problemet er, at festivalen ligger 5.-7.11. , og dermed falder sammen med Randers-initiativet. Der må tænkes.

Henning Høeg Hansen uddeler adresseliste med telefonnumre og mail-adresser over medlemmerne – tak.

Mødet slutter lettere kaotisk, idet det er blevet for langt. Karen Klitgaard og Keld Sørensen synes bestemt ikke, de var lange i spytet!

Keld Sørensen

- - - - -

ORDETS DAG I RANDERS.

Som de fleste af selskabets medlemmer formodentlig ved, afholdes der i Randers den 6. november 2010 en lokal litterær festival kaldet "ORDETS DAG".

Karin Michaëlis vil være et af de lokale navne, der på denne dag sættes på den lokale dagsorden. Dels uddeles der en pris på 10.000 kroner bærende hendes navn, dels vil der blive opsat en mindeplade på hendes fødehjem i Randers.

Beverley Driver Eddy og Merete Von Eyben vil deltage i arrangementet – den førstnævnte som taler ved prisoverrækkelsen, den anden som oplægsholder om "Tro mod sig selv" – et upubliceret manuskript af Karin Michaëlis. Det er den danske kunststyrelse, der her bevilget midler til at Eddy og Eyben har kunnet tage turen fra USA, og det er Ordets Dag, der sørger for deres ophold i Randers.

På indeværende tidspunkt er ikke alle detaljerne i programmet endnu på plads. Men programmet opdateres løbende, og kan findes på organisationens hjemmeside: www.ordetsdag.dk.

I øvrigt handler ordets dag naturligvis ikke udelukkende om Karin Michaëlis – der bliver i dagens løb rig anledning til at møde alle former for ord og personer med tilknytning til Randers. Så der er både lyrikoplæsning, ordkløveri, ordboksning, formodet skønsang, frie ord og ord bundet til runestene. Der er ord for alle, til alle og vanskelige ord. Ord vil blive givet til nogen og forsøgt frataget andre. Visse ord er på spil, og andre vil måske blive spildt. Og så kommer der i øvrigt en lokal Karin Michaëlis udgivelse på dagen.

Jeg formoder at mange af os vil ses på den ene eller anden måde til denne lidt specielle dag.

På gensyn i Randers! Og tjek lige programmet inden I rejser til byen.....

Da kvinden blev farlig:

Karin Michaelis': *Den farlige Alder* 1910

Karen Klitgaard Povlsen d. 20. Marts 2010 Literaturhaus Møllegade København

Karin Michaelis f. 1872 i Randers – 1950 i Kbh – 1910: selv 38, kendt efter sine gennembrud med *Barnet* 1902 og *Lillemor* 1902. Journalist og forfatter

Gift med Sophus Michaëlis fra 1895-1911(13) – gift med Charles Stangeland 1912-? – kort og ulykkeligt. Ingen børn.

Først lidt om verden før første verdenskrig 1910: da man endnu troede på teknikken og videnskabeligheden som noget, der kunne gøre folk rigere, lykkeligere og moralsk bedre.

Bagefter om romanen og modtagelsen af den.

Europa 1910: (Peter Madsen Bogens Verden 2006)

I 1903 havde Otto Weininger udgivet bogen *Geschlecht und Character*. Weininger, der var jøde, forkastede alle jøder, hele racen, fordi den var feminiseret og derfor altid gejl, lysten og kun opsat på at få sex: Fuldstændig ligesom kvinder: jo mere kvindelige, kvinder var, jo mere begærsdrevne og lystne var de også. Men mens kvinderne kun kunne forbedre sig ved at finde en mand, der kunne herske over dem og dermed beherske deres frit flydende lystliv og forme det ind i moderskab og underkastelse, så kunne jøderne bekæmpe deres feminine jødedom ved at forkaste alt kvindeligt i sig og blive mænd, dvs. mennesker – ligesom Jesus havde gjort ved at afvise alt jødisk og alt sanseligt. Weininger mente i fuld alvor, at de jødiske mænd måtte udvikle en fuldstændig seksuel afholdenhed, så de ikke avlede børn og så den jødiske race blev udslettet.

Om kønnene mente Weininger, at det rene køn ikke eksisterede: Både mænd og kvinder havde androgyne træk, den rigtige mand var dog den rigtige kvindes modpol: Han havde åndsevner og var i stand til at transcendere sin kropslighed, mens den rigtige kvinde kun var krop og instinkt: Kvinden har ikke et jeg, kvinden er intet, skrev han. For både kvinder

og mænd gjaldt det derfor om at bekæmpe deres kvindelighed, dvs. deres seksuelle begær. Lykkedes det kunne kvinder til en vis grad blive en slags mennesker, dvs. mænd og derfor var ethvert tegn på seksualitet et sygdomstegn, der burde slås ned med hård hånd.

Weininger fik stor indflydelse på ikke bare Hitler og hans race- og kønsteori, men også på Strindberg og en filosof som Wittgenstein.

Kvindens seksualitet burde altså ses som sygelig og var derfor en sag for medicinen og lægerne. Freud publicerede i 1895 sammen med Breuer *Studien über Hysterie*. Han anså ikke hysterien for at være udelukkende en kvindesygdom (jf. Weininger), men i praksis blev diagnosen frem til midten af 1950'erne oftest påhæftet kvinder. Freuds *Brudstykke af en hysterianalyse* fra 1905 handler da også om, hvordan en ung kvindes krop 'taler' hysterisk, fordi hendes begær er forbudt og blokeres i kroppen. Karin Michaelis kendte til Freud (men nævner ham først eksplicit senere), men hun bruger ordet hysteri en del gange i romanen *Den farlige Alder*. Den direkte anledning til romanen *Den farlige Alder* har måske været hendes egen ægteskabelige krise og sorgen over at være barnløs, men måske var hun også inspireret af Balzacs roman *Kvinden på 30 Aar*, der netop kom i dansk oversættelse i 1910. Sophus Michaelis, der tog opdragelsen af sin kone alvorligt, havde i 1890'erne gennemført et kursus i fransk litteratur derhjemme for hende. Hun havde læst Rousseaus *Den ny Heloise*, Maupassants erotiske noveller, Balzacs *Menneskelige komedie* og Flauberts roman om Emma Bovary: Kvinden, der fulgte sit begær. Balzacs roman (1842) fortæller en melodramatisk historie om en ung smuk kvinde Julie (Rousseau midt 1700tal), hvis far sikrer hende et godt parti og gifter hende væk til en levemand, mens hun er forelsket i en anden (Arthur). Den anden dør, men ægteskabet er ikke lykkeligt, Julie oplever aldrig en orgasme med sin mand. Da hun som 30årig – i sin sidste blomst! – møder Charles, der minder hende om Arthur – bliver hun hans elskerinde og føder ham en søn. Men den lille søn Charles bliver ved et uheld dræbt af den jalouis storesøster Helene, som Julie ikke elsker så højt. Helene dør så også. Julie flygter sammen med en eventyrer, men dør ulykkelig og alene... Med et forspildt liv og en forspildt seksualitet fordi faderen pressede hende til at tage ham med pengene og statussen og ikke ham, hun elskede. Balzacs morale: gå efter kærligheden, ikke efter status.

Hvad er så Karin Michaelis morale? Ja, den handler i alt fald ikke om overgangsalderen i traditionel forstand. Som jeg læser den, er det en roman om kvinder som sexobjekter – og en roman om, hvad der sker, når kvinder ikke længere er unge, smukke og faste i kødet: Når de fylder 40. Så udvikler de kvinder, der har set dem selv som objekter for mænd, som har giftet sig til tryghed og status og som har levet af deres mænds hysteri: For de må

så indse, at deres karriere på kønsmarkedet er slut. De må gå på pension som andre ballet- og linedansere. Samtidig må de se sig sygeliggjorte af videnskaben, hvis de drister sig til at reagere på det. En udvej? Der er ingen!

Den farlige Alder 1910

Den farlige Alder udkom i 1910 (1909? Tjek) – samme år som brevromanen *Kvindehjærter*, der blev udgivet anonymt, men hvorom rygterne i de københavnske indercirkler hurtigt kunne fortælle, at forfatterne var Karin Michaelis og Betty Nansen, gift med Gyldendal-direktøren Peter Nansen. Nansen var i mange år genstand for Karin Michaelis' ikke særlig skjulte seksuelle tilbedelse. De pikante rygter – der senere er blevet bekræftet af efterladte papirer af både Karin Michaelis og Betty Nansen – gjorde *Kvindehjærter* til en slagssucces: Bogen udkom hurtigt i 10 oplag. Men det stod ikke mål med de 14 oplag som skandalesuccessen *Den farlige Alder* udkom i. I *Kvindehjærter* brevveksler de to veninder Betzy og Maizia om deres ægteskabelige kriser: Både Betty Nansen og Karin Michaelis indledte faktisk skilsmisseforhandlinger året efter. Godsejeren Betzy er barnløs og hendes mand har forelsket sig i en ung mor med små børn, mens Maizia både har en datter og en violinistkarriere, men forelsker sig i en falleret godsejer. Romanen slutter med at de to kvinder begge må opgive deres ægteskaber efter overgangsalderens panikfase, Betzy opgiver alt, hun sælger sit gods, hvor hun blev født og hvor hun tjente til føden (KM?). Maizia satser på karrieren, vel vidende at hun som kvindelig violinist sælger sig selv på sit køn og sin seksuelle udstråling (BN).

Tror man, at *Kvindehjærter* er en dialogisk brevroman, der består af to veninders intime betroelser til hinanden, så tror man fejl. *Kvindehjærter* tager udgangspunkt i et behov for bekendelse og fortrolighed hos begge kvinder, et behov, de aldrig har fået opfyldt hos en mand, men kvinderne er kun oprigtige i to uafsendte breve, resten af brevene er lag på lag af løgn og uoprigtighed:

Du gode Gud hvor vi lyver. For os selv og for andre. Mest jo for at tækkes Mændene, der vil have os som hvide Lam med perennerende Jomfruelighed. Vi tør ikke vise os som vi er med de os af et naadigt Forsyn tildelte Drifter og Sanser. Og vover en enkelt at løfte Sløret, da faa hun Koblet efter sig, halsende og gøende, Kvinderne forrest. Tvi hende Skøgen, ptøj – saadan er vi heldigvis ikke (s. 53).

Måske er det skrevet efter at have oplevet den skandale og afstandtagen, som *Den farlige Alder* vakte – ikke mindst i København. I Tyskland var modtagelsen mere blandet og med tiden fik Karin Michaelis selv lidt problemer med romanen. Hendes efterskrift til andenudgaven i 1924 er defensiv og næsten undskyldende.

Men hvorfor vakte romanen så meget furore, hvad handler den om, hvordan er den fortalt. Som Anne Birgitte Richard siger i *Dansk Litteraturs historie Bd 3*, så er romanen "en drillende blanding af mange synsvinkler" (s. 523), det er svært at finde ud af, hvad romanen 'mener', fordi der er så mange meninger og forskellige fortællestemmer i den. Vi finder aldrig helt ud af, hvem denne Elsie Lindtner er – romanens hovedperson og hovedsagelige fortællestemme, der har to navne og både hedder Elsebeth Bugge og Elsie Lindtner (Anne Birgitte Richard 200?). Romanen står og falder med hendes ord, men ikke med om vi tror på dem, for den første del af romanen demonstrerer for os, at det kan vi ikke. Det første brev er til veninden og kusinen Lilli Rothe. I en munter og ironisk tone fortælles læseren om de to damer og veninders overklasseliv med Lilli Rothe som den tilfredse hustru og Elsie Lindtner som den alle troede var tilfreds, men som nu vil skilles: "kald det Hysteri" som hun skriver til Lilli, mens hun i brevet til eksmanden Richard taler om "Sygdom i Nerverne". I det korte brev til den unge arkitekt Malthe, der har tegnet huset slutter hun: "Nu lukker jeg mig inde i min hvide Villa og dermed er min Saga forbi (20-21) – Men det er den jo ikke, den er lige begyndt: Vi kan ikke stole på, hvad hun skriver.

Romanen er fortalt i breve og dagbogsblade, men de er alle – bortset fra julen - uden dato: At tiden går ved vi, fordi naturen beskrives i Elsie Lindtners dagbogsblade. Hun flytter ind på øen i det tidlige efterår – hun flytter fra den ca et år senere, så tiden går uanset mangelen på datoer: Den kan ikke standses, for den er vores biologiske grundlag. Elsie ankommer i efterårsregn til øen med villaen, som Malthe har tegnet til hende. Hun flytter ind med sine to domestikker: Torp, der passer køkkenet og underetagerne (sanseligheden) og Jeanne, der er smuk, rødhåret og passer de to stuer og fru. Huset er fugtigt ude som inde, regnen trommer på glastaget i soveværelset og Elsie Lindtner længes efter bylivet på Gammel Torv. Hun er offer for sig selv, ikke kun pga skilsmissen og flytningen, men i det hele taget:

Jeg er hysterisk, Gud skal vide, jeg er det i samme Grad som alle andre, men jeg forstaar at skjule det, saa kun én, kun jeg selv, lider derunder (s. 28)

Er som alle andre, men er samtidig særlig god til at skjule det: men denne selvbeherskelse er på én gang selvdestruktiv og selvbevidst.

De tre kvinder har "kun kønnet til fælles" (s. 23), men Elsie Lindtner undrer sig alligevel over de to kønsfæller: over Jeannes silkestrømper og Torps kabaler. Udenfor falmer skoven, regnen drypper og bladene falder. Tiden går ubønhørligt uden for den hvide villa. Den går også indenfor: den viser sig i Elsie Lindtners hår, når Jeanne kælent reder det og sætter det:

Mit Haar er jo min Stolthed, trods alle dets falmede farver. Jeanne sagde træffende: Det ligner en Skov sent om Efteraaret!" (s. 32)

Mennesket er en del af naturen, selvom det afsondrer sig i hvide villaer. Elsie sidder i villaen og venter på sin "Dødsfjende" – tiden, som allerede er i hende. – og på hendes bord, som Torp udsmykker med blade af vildvin.

Mænd har betroet mig, at jeg var den eneste Kvinde, med hvem de talte som med en Ligemand. Jeg har aldrig følt mig lige med nogen Mand. Kun mit eget Køn forstaar jeg, kun mit eget Køn beundrer jeg (s. 34-35)

Men det gør hun faktisk ikke: Hun kan ikke greje Jeanne og Torp er for romantisk og for meget: al den vildvin over bordet, stegen og om bordbenene. Da Elsie samme dag åbner avisen, ser hun at hendes københavnerbekendte Agathe Ussing har begået selvmord i sindssyge.

Var hun gal? Eller var hun det ikke? Sigtens ikke mere end vi andre, men hendes Selvbeherskelse brast som en for haardt spændt Bue ... Men hun var dum nok til at tale om det.... Hun ligesom tvang os til at *vide*, hvad vi knap turde *ane* (s. 35-36).

Agathe Ussing blev spærret inde fordi hun skrev: "Hvis Mænd anede, hvordan det saa ud inde i os Kvinder, naar vi er over de Fyrre, de vilde fly os som Pesten eller slaa os ned som gale Hunde (s. 36) – Vi – Agathe Ussing taler om alle kvinder, ikke kun sig selv. Elsie Lindtner skriver også om alle kvinder:

"Der er et uophæveligt Fjendskab mellem Kønnene... Mænd *Kan* være ærlige, baade mod sig selv og andre, Kvinder kan det ikke. De er forkvaklede fra Fødslen...de forkvakles siden gennem Opdragelse, Samkvem med andre Kvinder og endelig gennem Ægteskabets Vranglære (s. 39-40)

Så ingen kvinder – heller ikke Elsie Lindtner selv, kan ikke være ærlige over for sig selv: Men kan vi tro på hende når hun siger:

"Vi er ikke den samme i de forskellige Klæder. Vi ifører os et Væsen, der svarer til Dragten, vi bærer (s. 44) (Joan Riviere 1929: Womanliness as Masquerade, Erving Goffman: The Presentation of self in Everyday Life 1957).

Hånligt taler hun om, at kvinderne er så overlegne i løgn, at kvindelæger intet ved om det, kvinder betror sig til hinanden om "Kønnets hemmelige Fælleseje" (s. 46). Så i denne verden af uoprigtighed, postuleres alligevel et kønsfællesskab, en fælles nævner for kvinder.

Hvis endelig en saadan Kvinde *vilde* sætte alt ind paa at give en sand og indtrængende Skildring af sit Sjæleliv – hvor fandtes vel den Forlægger, der vovede at lægge navn til Bogens Udgivelse? (s. 47)

Som læsere må vi regne med, at Elsie Lindtner ikke fortæller hele sandheden, bogen blev jo udgivet. Og hun indrømmer da også i al dagbogens fortrolighed at være sygelig angst for at være fortrolig – selv med sig selv (s. 50):

Jeg sidder her og skriver for mig selv og véd, at hvad jeg skriver, læses kun af mig. Dog er jeg ikke helt ægte (s. 51)

Hun bebrejder sig selv, at hun ikke greb muligheden for at sidespring mens muligheden var der:

...men jeg bliver siddende og venter på Alderdommen. Elsebeth Bugge --- Nu jeg ser Navnet er det, som om nogen stod og græd bag min ryg, og jeg følte Taarerne dryppe paa min Hals. Selv kan jeg ikke græde.

Bag Elsie Lindtner står Elsebeth Bugge – den, hun var før hun blev gift. I det mindste er Elsie Lindtner to personer: en i front og en på back stage. Naturen spejler det, der er tilbage af frontfiguren:

Haven ligner en kummerlig Kirkegaard, som de levende glemmer at passe. Den vilde Vin hænger i blodige Laser ned fra Verandaen. Sneglene bugter sig af sted som foraste frugtsommelige Væsner i Regnvej, Hækken er indsavlet i Edderkoppespind, Jorden er som et Slim at træde i (s. 52)

Elsie Lindtner projicerer sit indre morads af forfald og begær ud på naturen, men fordømmer i samme bevægelse sig selv som slimet og primitiv – hun rammes af selvlede, lægger afstand til sig selv og længes efter Malthe.

Men faktisk er det Jeanne, hun kommer nærmere – hun finder ud af, at Jeanne har solgt sig selv for et par silkestrømper – nærheden rækker dog ikke til at dele badeværelse med Jeanne (s. 65), Elsie undværer hellere end at dele det rum med en anden kvinde, hvor man er helt nøgen!.

På trods af den indøvede selvbeherskelse mister Elsie Lindtner mister kontrollen og bliver nervøs. Hun læser brevene fra byen og føler sig afkapslet. Hun åbner ikke Malthes ene

brev. Kun Richards, eksmanden, som keder og irriterer hende som altid – selvom han også altid har tilfredsstillet hende seksuelt, fordi hun reagerer på hans duft – samtidig med at hun hader hans korrekthed og irriteres over hans spisevaner og rigide ordenssans (s. 150).

Elsie misunder Lili Rothe, der virker lykkelig i sit ægteskab: "Saaledes er det altsaa, naar Sjæl og Legeme finder Hvile i den samme Omfavnelse.(s. 65)" Men det viser sig i det lange brev til Professor Rothe, at Lilli alligevel drømmer om en stærkere oplevelse af sjælsfællesskab, af medfølelse – og at hun finder den i den dødssyge Schlegel, der efter en ride-ulykke ligger lammet og venter på at dø. Ham elsker Lilli – og navnet kan ikke være tilfældigt: August < Wilhelm Schlegel levede i mange år som Mme de Staëls drabant. Mens hun muntrede sig med andre mænd seksuelt, forfinede de to deres platoniske kærlighed og fælles intellektuelle udvikling. Så historien byder på fortilfælde, hvor (nogle få) hysteriske kvinder kunne leve deres lyster ud på linie med mænd. Et dansk eksempel er Friederike brun på Sophienholm, Mme de Staëls danske veninde.

Det handler ikke kun om seksualitet (som Freud og kvindelæger i samtiden mener), det handler om hengivelse med krop og sjæl:

Hysteri giver sig de forunderligste Udslag. Men om jeg da ved, hvad Hysteri egentlig er? Engang mente jeg, det vedkom Driftslivet, men jeg har truffet dem, der var saa velforsynede dom muligt med baade lovlige og ulovlige Erotik – hysteriske var de ligefuldt. (s. 67)

"Vi er i de Aar gale"... skriver Elsie og undtager så sig selv: "Jeg er ikke saavidt endnu" (69) –hun mener selv, at hun stadig ser ung ud fordi hun har økonomiseret med sine følelser, kun har tilladt sig selv at græde én gang om året:

Jeg frygter ikke Alderdommen, men Overgangen. Den Dag, det Nu, hvor man føler 'det' glide sig ud af Hænderne. Hvor Hjertets Raab kun bliver lattervækkende (s. 70)

Problemet er ikke den biologiske overgangsalder, men at Kvinder holder op med at være seksuelt attraktive for mænd, mens de bliver mere og mere seksuelt interesserede og vakter: Som Elsie Lindtner udtrykker det: "hun modnes langt hen i Vinteren (s. 71). Problemet er samfundets – og mændenes - manglende accept af den modne kvindes seksuelle appetit. Den er kun tilladt for unge kvinder og mænd i alle aldre.

Den indsigt opstår i Elsie Lindtners dagbogsoptegnelser midt i vinteren: Det bliver juleaften, hun længes efter sex – selv med Richard, eksmanden. Jeanne længes åbenbart også – i alt fald efter luksus og crepe de chine.

Efter dagbogsoptegnelserne omkring vintersolhverv, sender Elsie et Brev til Martha Wellmann, der som enke trues af sin familie, fordi hun har elsker. Familien vil tage børnene fra hende, hvis hun ikke opgiver ham. Elsie Lindtner mener, at Martha Wellmann "er skabt til at være Skøge" – hun savnede glødende erotik i ægteskabet med sin professormand – og efter hans død fik hun dårlige nerver og rengøringsvanvid indtil hun fandt sig den første elsker af mange følgende. Elsie Lindtner råder Martha til at være diskret og pleje sine elskere uden for hjemmet, så hun kan opdrage sine fem døtre til samfundets seksualmoral og således føre et perfekt dobbelt bogholderi. Elsie Lindtner tilbyder endda at støtte bogholderiet økonomisk. I dette brev er Elsie Lindtner moden og forstående og tonen i brevet er voksen og alvorlig: Måske hun her mener (noget af) det, hun skriver.

I alt fald præsenterer hun os for andre cases: Margrethe Ernst, der om nogen mestrer rolle- og maskeradespil:

Jeg har set hende skifte Væsen to, tre, fire Gange paa én Aften, efter de Mennesker, hun talte med. Hun smøg sig opad dem, ligesom for at indaande deres Atmosfære, og straks var hun i Kontakt (s. 104)

Nu klæder hun sig a la Hofsnog og bærer Ærværdighedens smaa Hatte til sit smalle, spanske Hoved... Hun haaber paa endnu et Udspring" (ibid.)

Selv dem mest tilpasningsdygtige kvinde har problemer med at tilpasse sig den afseksualiserede rolle, som hun føler sig tvunget ind i som ca 40årig.

Lægevidenskaben byder heller ikke på løsninger: Mathilde Bremer blev opereret (fik fjernet underlivet) og blev skilt to år efter, fordi hun ikke længere kan have et seksualliv med den mand, hun elsker. Lægevidenskabens bud er altså at fjerne de kønsorganer, som anses for at være begærets hjemsted – men det er det ikke: Begæret eksisterer videre også uden underliv.

Eller Jeannes historie: Som 13årig overværer Jeanne sin mors utroskab under forældrenes sølvbryllup. Moderen dør et par år efter og Jeanne kaster sig ud i et promuskiøst liv, indtil hun fyldt af leve ved sig selv og lede over de villige mænd slår sig ned som stuepige. Vinteren over rumsterer begæret alligevel i hende og om foråret siger hun op.

Torp i underetagen tager derimod skamløst og romantisk hvad hun kan få. Gartneren med den gode gang og de lækre lænder betjener hende, mens Jeanne går i skoven og Elsie ligger søvnløs og må tage sig en kold dukkert ved fuldmånens skær.

Som foråret skrider frem erkender Elsie Lindtner, at der er en kønsmoral for kvinder og en anden for mænd. Hun husker, at Richard har været interesseret i den 17årige Edith og at det ville være en realistisk mulighed for ham, mens den eneste realistiske mulighed for hende ville have været at adoptere den unge Malthe og sublimere de seksuelle følelser til moderlige (151). Det er det hun gør i romanen *Elsie Lindtner* fra 1912, da hun adopterer den unge Kelly i New York og lystfyldt stopper hans sokker i fuld underkastelse under sønne-moder-rollen. Læst sammen dementierer *Den farlige Alder* den løsning: Vi skal ikke tro på Elsie Lindtner: Hun lader bare som om og er ikke oprigtig.

Da foråret bryder ind over den lille ø kommer der gang i safterne. Torp muntre sig med gartneren, Jeanne siger op og mod nye horisonter og Elsie genkender hendes urolige blod i sit eget og sender et brev til Malthe, hvor hun erklærer ham sin kærlighed: hun er 43, han 35:

Gennem frivillig Given-Afkald troede jegat kunne besejre den Forbandelse,
Alderen udøver over de fleste Kvinder. Dette Aar har vist mig, man hverken
undflyer eller narrer sin Skæbne, thi man bærer den i sit Hjerte, in sin Natur
(s. 160)

Hun fortæller ham sin historie om barndommens fattigdom og om, hvordan penge blev hendes afgud og sammen med tjenestepigen diskuterer hun muligheden af at sælge sit kønne ansigt, som hun samtidig dyrker og plejer: Spejlet bliver hendes eneste fortrolige, hun er som den unge Narcissus (mand sic), hun føler kun glæde ved billedet af sig selv (164-65). Hun gør en gammel mand interesseret og han betaler for hendes uddannelse i Geneve og de bliver forlovet, men den gamle Amtmand hæver forlovelsen før brylluppet og sender hende til Paris, hvor hun forelsker sig i en fattig kunster og forlover sig med den velhavende Richard:

Jeg, der overfor Richardt kun følte Ligegyldighed parret med Ubehag, jeg
fingerede den store Lidenskab. Dyr, dyrt har jeg betalt mit Guldbur paa
Gammeltorv (172)

Kvinden omkring 1910 låser sig selv inde i det gyldne bur. Hun har ikke som Balzacs eller Rousseaus Julie behov for nogen far til at tillade eller forbyde. Hun tæmmer sig selv foran spejlet:

Vi bærer, vi Kvinder, hver sin Maske, den, der er os bekvemmest. Mit var mit
Smil. Jeg ville ikke gennemskues af andre. (s. 173)

Elsie bliver forelsket i Malthe, men han er ligeglad med penge og først da hun arver den gamle mand og selv bliver velhavende, tør hun tage springet væk fra Richardt. Samtidig oplever hun, at en kvinde, der lod sig skille og giftede sig med en ung mand af kærlighed, bare blev latterlig, da han lod sig skille nogle år senere. Så da hensynet til penge var faldet bort stod hensynet til samfundsmoral og anseelse tilbage og forhindrede hende i at tage skriftet mod Malthe. I stedet tog hun ud på øen i den hvide villa: blot for at opdage, at naturen og dermed driften også var der.

Brevet til Malthe tør hun ikke sende: det er for ærligt – i stedet sender hun ham en invitation til at komme over på øen og fortaber sig i drømme om et fælles liv med en fællesalderdom. Selv Richardt forsones hun med i tankerne og ønsker, at han måtte finde en ny kvinde. Malthe kommer med morgentoget, ser og tager aftentoget tilbage.

Elsies løsning er at genoptage den lette tone, der indledte romanen i de tre breve. Nu sender hun et brev til Richardt og inviterer ham over til øen og hun antyder muligheden for forsoning. Men Richardt kommer ikke, han har fundet sig en 19årig. Elsie skriver et ætsende ironisk brev tilbage og beslutter sig for at rejse jorden rundt med Jeanne. Navnet beholder hun, i et ps skriver hun:

Det med Navnet er jo det værste. Men jeg har ikke rigtig Lyst til at tage mit Pige-Navn igen. Elsbeth Bugge forekommer mig som en overgroet Grav paa en Kierkegaard. (s. 203-04)

Sen Elsbeth Bugge, der dukkede op af tågerne på s. 182 er begravet igen. Drømmene er slut, Elsie Lindtner underkaster sig den moral og det kønssyn, der hersker i samfundet. Derfor er det også logisk, at hun alligevel vælger at adoptere Kelly i fortsættelsesbindet: Det er den eneste form for sublimering, der står til hendes rådighed i samfundet. Det gør den ikke bedre.

Så Karin Michaelis' morale i 1910 var: Der er ingen udvej for kvinder over 40, der har levet på og af deres udseende og seksualitet. Men en sølle surrogatkærlighed til en søn er bedre end slet ingen ting, den repeterer den masokisme, som også underkastelsen under ægtemanden forlanger og producerer. Den holder sig inden for den gode smag, som Sophus Michaelis forsøgte at lære sin kone og som hun lærte så godt, at i 1903 har en artikel i tidsskriftet *Kunsten*, hvor hun plæderer for den gode smag i kunsten, i hjemmet og på kroppen (Charlotte Christensen 2010)

I dag 100 år efter har samfundsmoralen indhentet Karin Michaelis fremsyn og derfor vækker hun nu meget mindre forargelse. Videnskaben, psykologien og sociologien (Goffman, Giddens) er kommet på højde med hende og har beskrevet rolle- og maskespil som en ganske afgørende menneskelig kompetence, der betyder, at vi leve sammen i sociale grupper og familier. Åget er taget af kvindens skuldre og er lagt på alles: Vi er alle maskeradekunstnere over for hinanden er både Goffmans og Giddens pointe – vi må bevare vores face i menneskelig omgang, ellers mister vi selvrespekten og det dør mennesker af. Da Malthe ser Elsie Lindtner uden maske, mister hun sit face og hans kærlighedsbillede af hende dør:

Hans første Blik sagde mig det. Han slog Øjnene ned af Frygt for at saare mig mere (s. 18?)

Kindlers- Literatur-Leksikon anfører, at Karin Michaelis' *Den farlige Alder* var en vigtig inspiration for Simone de Beauvoir i arbejdet på *La deuxième Sexe* 1942 – jeg har ikke fundet det verificeret, men her bringer jeg rygtet videre: Karin Michaelis lagde grunden til teorien om, at man ikke fødes som kvinde, man opdrages til det.

Det var hende bedre at gaa paa Glasskaar med nøgne Fødder, thi den Smerte var intet mod den, hun fornemmer, naar hun smilende gaar fra sin egen Ungdom ind i den Fortvivlelse, der hedder Ælde og Alderdom (s. 42)

Modtagelsen og romanens efterliv

Riget 9. Januar 1911 – anmeldelse af Karin Michaelis foredrag i Berlin:

Foredraget om Kvinden i den farlige Alder

Fruens Foredrag varede over to Timer og frembød kun lidet af særlig Interesse. Det hele var nærmest en Fremdragen af Sygdomsfænomener hos mere eller mindre hysteriske Kvinder.

Et par Gange strejfede Foredraget Emner af en saa delikat Natur, at de tilstedeværende Damer dukkede Hovederne eller slog Øjnene ned.

I øvrigt var Foredraget nærmest en Skuffelse, alt for lidt koncentreret og efterlod ikke noget samlet Helhedsindtryk.

- Høflighedsbifald.
- B.-z.

Ugen efter offentliggør det pæne dameblad *Hver 8. Dag* Et Interview om *Den farlige Alder*:

-denne Vinters litterære Sensation af Niels Th. Thomsen

”Om mit Forfatterskab gælder det, at hvad man end har kunnet finde paa at sige om mine Bøger: Kedelige har man aldrig kaldt dem. Man har ingensinde udpeget nogen Sætning i dem som daarligt skrevet, og man har aldrig bebrejdet mig Mangel på Intelligens eller Fantasi”

...synes selv, det er en god bog...

At Mændene tager lidt Afstand fra min Bog forstaar jeg godt. Og *Kvinderne* – der er saa mange af dem, der generer sig. ...

I Tyskland, hvor i øvrigt alle mine Bøger er oversat, har *Den farlige Alder* jo rigtig nok fundet en adskilligt mere forstående Modtagelse end her... hun fremhæver en meget positiv anmeldelse i *Berliner Tageblatt* af Prof. Albert Eulenburg. -

Elsie Lindtner 1912 (USA 1911)

Svagere roman – moderskabet som udvej, men en udvej, der undertrykker kvinden – hun stopper Kellys sokker – maskespil igen

Filmatisering af *Den farlige Alder* 1911 stumfilm premiere 7. April 1911

Bogen udkom i Tyskland – solgte 86.000 eks i løbet af de første to uger – uhørt

1911 udkom i USA – stor skandalesucces

Genfilmatiseret i Tyskland fx 1927 *Das gefährliche Alter*

Politiken (Justa) refererer d. 28. December 1927, hvordan Karin Michaelis indleder den tyske filmatisering i biografteatre i Tyskland:

”Jeg vil paastaa, at det er Manden og Manden alene, der bærer Ansvar for de utalliuge nervesvækkede Kvinder, for dem der kommer uhelbredelige på Sindssygehospitalerne, for de Selvmord, der ikke lykkes, og for dem, der lykkes”

Journalisten undrer sig over, at Karin Michaelis, der ikke anerkender den tyske film som en filmatisering af hendes bog, stiller sig op og taler på et tysk, hun ikke behersker helt fejlfrit – og kommer med svaret, at Karin Michaelis er nødt til at tjene penge, fordi hun støtter så mange gamle, syge og arbejdsløse i mange forskellige lande (Østrig, DK?)

Ulla Albeck i *Danske Digtere i det 20. Aarhundrede* 1951

Kan ikke helt finde ud af hvad hun mener: bogen er ikke et mesterværk, men dog velskrevet og sindrigt konstrueret som en række sygehistorier:

Skønt *Den farlige Alder* næppe kan kaldes noget Kunstværk, er den saa umiskendeligt skrevet ud af et fuldt Sind, har noget paa Hjerte og siger det klart, veldisponeret og udførligt

Hvor klar romanen egentlig er, er nok det centrale spørgsmål. I næste udgave 1965-66 skriver Niels Birger Wamberg at romanen er sikker og i en eksplosion af lidenskab vælger at demaskere en af forfatterskabets inspirationer med de ord: "Der er et uopretteligt fjendskab mellem kønnene...." – eros og blodet er på spil. Endelig skriver Helle Rørbæk i 2002 om den beherskede overflade og det foruroligende indre:

Vi sejler under falsk flag de fleste af os. Men det er nødvendigt og sagtens også meningen. Skulle vi gå rundt og være gennemsigtige som glas, hvorfor fødes vi da med usynlige tanker?

Det handler om kvinders begær, der dæmoniseres og derfor gør det nødvendigt for kvinder at bære en maske af iscenesættelse. Helle Rørbech ser romanens og forfatterskabets anliggende som en afdækning af med Karin Michaelis' ord om konerne i Randers i barndommen: "hvorfor kvinderne er så lidt glade".

Med tiden ser litteraterne med mindre mishag på forfatterskabet og især på *Den farlige Alder*. I dag er Karin Michaelis i altfald i smalle kredse anerkendt som den danske forfatter, der tidligst eksperimenterede med stream of consciousness teknikker. *Den farlige Alder* er anerkendt som forfatterskabets hovedværk, og kvinders begær er ikke længere så tabubelagt som før. Kvinder indrømmes en seksualitet, men overgangsalderen omkring de 50 er stadig tabuiseret – og min pointe i dag ville være, at *Den farlige Alder* ikke handler om kvinders overgangsalder og menopause, men om den alder, hvor kvinder indser, at deres seksuelle attraktion ikke varer evigt og at hvis de vil udleve deres seksualitet, så må de selv gøre noget ved det.

Kindlers Literatur-Lexikon II (1978?) s, 2756-2757

Berømmer romanen meget og fremhæver den for at have været inspirationen til Simone de Beauvoirs teori om *Le Deuxieme Sex* fra 1949 om at kvinden ikke fødes som kvinde, men at hun bliver kvinde gennem opvæksten i et mandsdomineret samfund.

NB: reference: Ch. Ruhland: *Protest gegen Das Gefährliche Alter von Karin Michaelis in Briefen*. Halle 1911